

Kristiansund kommune
I medvind uansett vær

Plan for smart plasthåndtering 2022-2024

Innholdsfortegnelse

Innledning.....	3
Bakgrunn for planen	3
Overordnede føringer	3
Kommunale føringer	6
Gjennomgående perspektiv	7
Klima- og miljøperspektiv	7
Folkehelseperspektiv	11
Anskaffelser	11
Delmål og tiltak.....	12
Den smarte byen	12
Handlingsdel.....	15
Økonomiske konsekvenser av tiltaksforslag.....	15
Tiltaksforslag i prioritert rekkefølge	15
Kilder og kunnskapsgrunnlag.....	15

Innledning

Bakgrunn for planen

Plast gjennomsyrrer mange aspekter av samfunnet. Det er umulig å gå gjennom en dag uten å møte plast av noe slag. Men etter hvert som vi blir stadig mer bevisste, har vi blitt klar over at vår utbredte bruk av plast har negative konsekvenser for helsen vår og miljøet. Plast forurensrer vårt landskap, hav, luft og kropper.

Folk i Kristiansund har levd av havet i alle år. Fiskeri- og havbruk er en av våre hovednæringer. Dette skal vi fortsette med i årene som kommer. For at dette skal være mulig, må vi ta et grep og begrense marin forsøpling og mikroplastforurensning.

Plan for smart plasthåndtering er en temaplan under kommuneplanens samfunnsdel. Planen skal synliggjøre Kristiansund kommune sitt arbeid med å gjennomføre lokale tiltak mot marin forsøpling og mikroplastforurensning. I regjeringens "Strategi mot marin plastforsøpling og spredning av mikroplast (plaststrategi)" vises det til at kommunen er en nøkkelaktør for å gjennomføre lokale tiltak.

Kommunen spiller en viktig rolle som planmyndighet, lovforvalter, innkjøper, grunneier, driftsansvarlig og forurensningsmyndighet. Kommunen som samfunnsaktør har virkemidler til å legge til rette for å redusere plastbruk i samfunnet, hindre forsøpling og endre holdning og øke bevissthet blant innbyggerne.

Planen består av tiltak for:

- å redusere unødvendig bruk av plast og engangsartikler i Kristiansund kommune
- å hindre at plast ender opp i naturen og i havet
- å redusere mengden av plast på avveie i naturen og i havet
- å øke kunnskapen og oppmerksomheten rundt plast som en miljøutfordring.

Plan for smart plasthåndtering er tiltaksrettet også for å hindre spredning av mikroplast. Det er fokusert på lokale tiltak som vil bidra til å begrense tilførsel av plast og mikroplast til naturen. Noen av tiltakene er tiltak som vil øke kunnskapsgrunnlaget om innhold av mikroplast i naturen.

Overordnede føringer

Omfanget og størrelsen av internasjonale, nasjonale, kommunale og bransjespesifikke avtaler og tiltak for mindre plastbruk og reduksjon av plastforurensning av land og sjø vokser stadig.

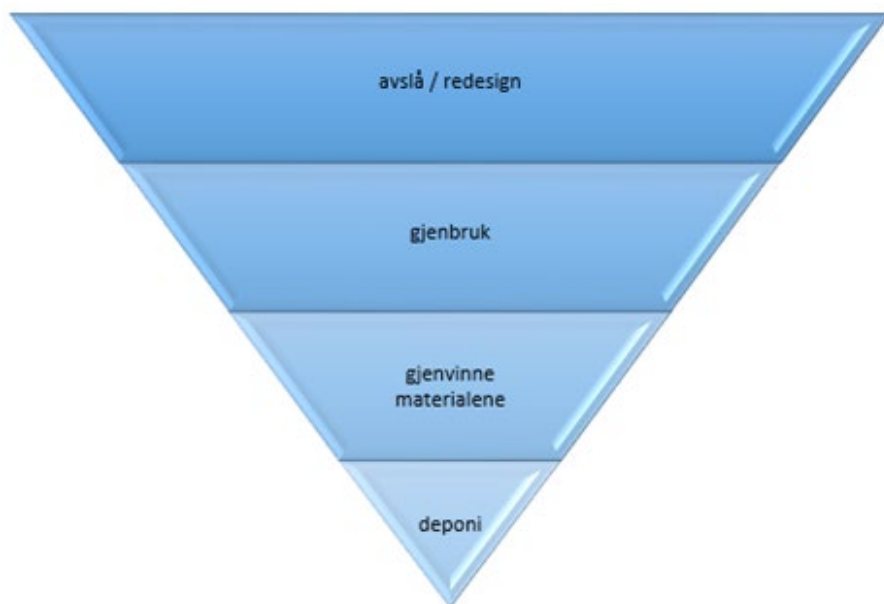
FNs bærekraftsmål

FNs miljøprogram (UNEP) er en viktig aktør i det globalt arbeid mot marin forsøpling. UNEP produserer rapporter og sprer kunnskap på globalt nivå, veileder aktører og tilrettelegger mellomstatlig samarbeid.

FN har satt som et globalt mål å stanse utslipp av plast til verdenshavene. FNs miljøprogram lanserte i 2017 en global kampanje, Clean Seas, for å eliminere to av de største kildene til marin forurensning innen 2022; mikroplast og engangsartikler i plast. Clean Seas-kampanjen etterlyser nå nasjonale og lokale tiltak, både rettet mot offentlige aktører, næringsliv og forbrukere. Tiltak mot plastforurensning vil også støtte FNs bærekraftsmål nr. 12 om å sikre bærekraftige forbruks- og produksjonsmønstre, samt mål nr. 14 om å bevare og bruke hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling.

EUs avfallsdirektiv

Førende for Norges avfallspolitikk er EUs avfallsrammedirektiv og avfallspyramiden. Den slår fast et avfallshierarki som angir prioriteringene i avfallshåndteringen. I prioritert rekkefølge skal man:

EUs avfallspyramide som viser prioritering ved avfallshåndtering.

EU-kommisjonen fremmet 2. desember 2015 en handlingsplan for en sirkulær økonomisk utvikling i Europa. Pakken som ble presentert inneholder forslag til blant annet endret avfallsregelverk og en handlingsplan med 54 punkter, og har som uttalt mål å dekke hele den sirkulære økonomien.

Sirkulærøkonomi betegnes som en forretningsmodell som fokuserer på muligheter i sirkulære kretsløp heller enn lineære prosesser. Avfall blir nå sett på som en råvare som det er nødvendig å få tilbake i ny produksjon. Produktene skal designes slik at de lett kan tas tilbake i kretsløpet.

Figuren viser hvordan avfall kan ses på som en ressurs og råvare til ny produksjon.

Handlingsplanen legger frem flere nye og konkrete mål for avfallsbransjen sammen med forslag om nytt rammedirektiv, blant annet:

- 65 % materialgjenvinningsgrad innen 2035.
- Strengere krav til "utvidet produsentansvar".
- Presisering av "end-of-waste criteria".
- Nye tiltak for å redusere avfall.
- Nye mål for gjenbruk og gjenvinning av plast, mat og kritiske råvarer.

Lov- og regelverk

FORURENSNINGSLOVEN

Forurensningsloven er den delen av lovverket som omfatter forsøpling direkte. Hensikten med forurensningsloven er å verne det ytre miljø og hindre at forurensningen oppstår samt begrense forurensning som finner sted.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-03-13-6>

NATURMANGFOLDLOVEN

Naturmangfoldloven er en lov innen naturforvaltning som har som formål å ta vare på naturen, både gjennom vern av områder og bærekraftig bruk.

Loven omfatter all natur og alle sektorer som forvalter natur eller som fatter beslutninger med konsekvenser for naturen. Den slår fast at enhver skal opptre aktsomt og gjøre det som er rimelig for å unngå skade på naturmangfoldet.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-100>

FORURENSNINGSFORSKRIFTEN

Forskrift om begrensning av forurensning.

Forurensningsforskriften er fastsatt med hjemmel i forurensningsloven. Forurensningsforskriften tar for seg ulike typer forurensning, inkludert avfall fra skip.

I henhold til forskriften skal havneansvarlig sørge for at det finnes mottaksordninger for avfall i havnen.

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2004-06-01-931>

PRODUSENTANSVAR

Avfallsforskriften definerer produsentansvar for mange ulike typer avfallskategorier.

Kapittel 7 definerer spesielt produsentansvarsordningen for emballasje (utenom drikkevarer)*. Her stilles det krav til at produsenter som tilfører markedet minst 1 000 kilo av en emballasjetype per år, skal finansiere innsamling, sortering, materialgjenvinning og annen behandling av brukt emballasje og emballasjeavfall gjennom medlemskap i et godkjent returselskap. Det er imidlertid ikke definert et særskilt ansvar for avfall som havner på avveie.

https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2004-06-01-930/KAPITTEL_7#KAPITTEL_7

FORSKRIFT OM MILJØRETTET HELSEVERN

Arbeidet med miljørettet helsevern gir store faglige og forvaltningsmessige utfordringer. Både fysiske, kjemiske, biologiske, sosiale og andre faktorer virker inn på helse og trivsel. Den nye forskriften om miljørettet helsevern omfatter innbyggernes miljø og omgivelser i alle livsfaser og de fleste livsområder – stort sett er bare egen bolig unndratt fra forskriftens virkeområde.

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2003-04-25-486>

GUMMIGRANULAT

Gummigranulat fra kunstgressbaner antas å være den nest største landbaserte kilden til mikroplast i Norge.

Kunstgressbaner består av syntetiske gressmatter som tilsettes gummigranulat. Omtrent seks prosent av gummigranulatet havner utenfor banene hvert år. Det er anslått at gummigranulat, kunstgress og annet fallunderlag fører til et årlig utslipp av mikroplast på omtrent 6000 tonn.

https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2004-06-01-931/KAPITTEL_7-6?q=23a#KAPITTEL_7-6

FORSKRIFT OM BEGRENSNING I BRUK AV HELSE- OG MILJØFARLIGE KJEMIKALIER OG ANDRE PRODUKTER (PRODUKTFORSKRIFTEN)

Engangsproduktene i plast som blir forbudt er bestikk, tallerkener, sugerør, rørepinner, ballongpinner og bomullspinner, i tillegg til take-away matbeholdere og drikkebegre som er laget av isopor (ekspandert polystyren). Forbudet gjelder også slike produkter dersom de delvis er laget av plast.

https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2004-06-01-922/KAPITTEL_4#KAPITTEL_4

Kommunale føringer

Kommuneplanens samfunnsdel danner grunnlaget for hvordan vi skal løse vårt samfunnsoppdrag. Den viser en retning for Kristiansund inn i vår nære fremtid og danner utgangspunktet for hvordan vi skal ivareta kommunale, regionale og nasjonale mål, interesser og oppgaver.

FNs bærekraftsmål utgjør det overordnede rammeverket for utviklingen av Kristiansundsamfunnet. Vi har oversatt og omformulert de globale målene til 10 lokale bærekraftsmål som passer til våre utfordringer og muligheter.

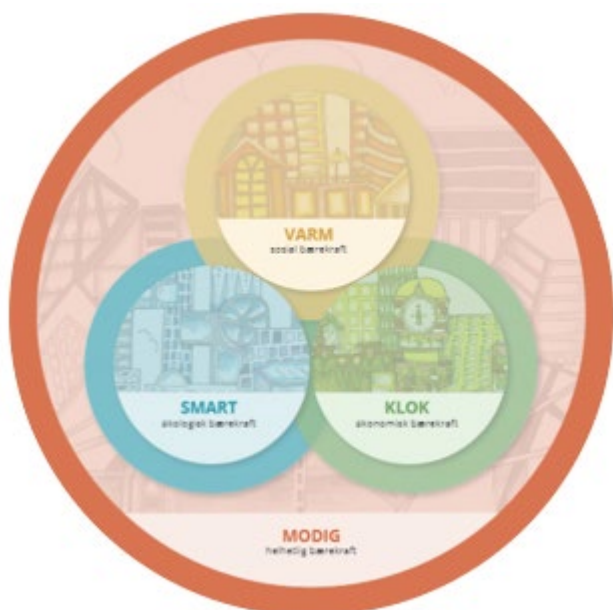

Med bakgrunn i de lokale bærekraftsmålene er det definert følgende satsingsområder:

- Den varme byen
- Den kloke byen
- Den smarte byen
- Den modige byen

I tillegg er menneskelige ressurser og økonomi sentrale satsingsområder for kommunen.

Alle satsingsområdene er tverrsektorielle. Det betyr at de gjelder for alle tjenesteområdene, og at vi må arbeide sammen på tvers av sektorene for å oppnå den utviklingen vi ønsker. For hvert satsingsområde er det definert hovedmål og strategier.

De 4 "byene" illustrerer våre dimensjoner for bærekraft, vår visjon og framtidens Kristiansund.:

- Sosial bærekraft – varm
- Økonomisk bærekraft – klok
- Økologisk bærekraft – smart
- Helhetlig bærekraft – modig

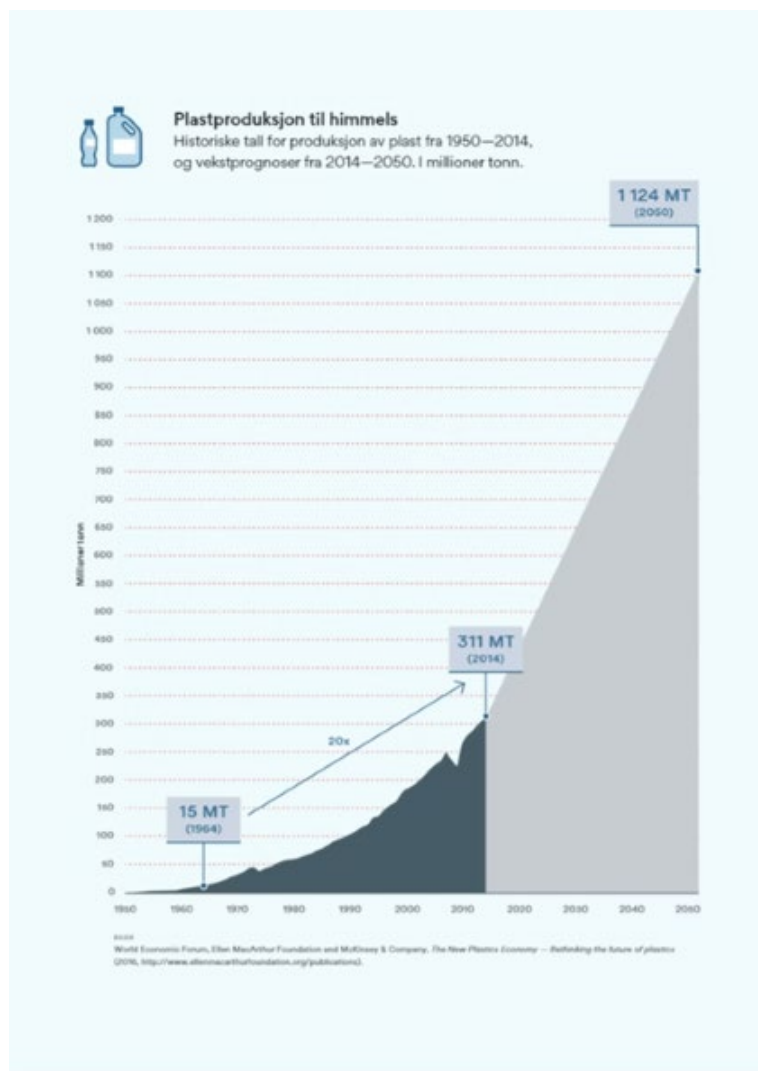
Gjennomgående perspektiv

Klima- og miljøperspektiv

Fremveksten av plastindustrien

Leo Bækeland var pioner for den første helsyntetiske plasten i 1907. Bakelitt utløste en forbrukerboom i rimelige og svært ettertraktete produkter. Den hadde et mørkebrunt, trelignende utseende, men kunne lett masseproduseres.

De kjemiske egenskapene som har gjort plast til et utrolig nyttig og slitesterkt materiale gjør det også vanskelig å kvitte seg med det. Der er noen typer som sannsynligvis tar tusenvis, til og med titusenvis, av år å bryte ned på deponi.

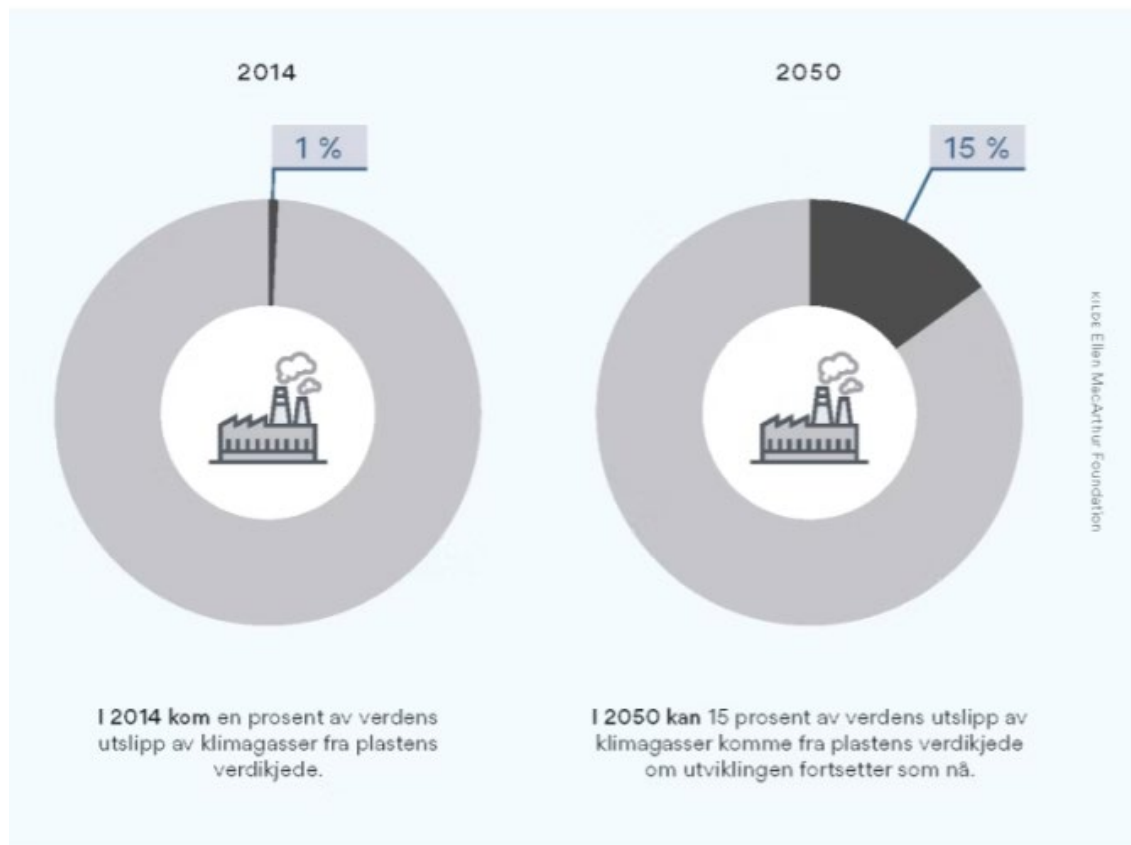
Mange av verdens plastproblemer begynte i etterkrigstiden, da plast begynte å erstatte de dyrere papir-, glass- og metallmaterialene som ble brukt i engangsgjenstander, som for eksempel forbrukeremballasje.

Plast kommer hovedsakelig inn i miljøet enten som store biter (noen ganger referert til som makroplast) eller i små partikler (mikroplast). Makroplast kan brytes ned for å produsere det som kalles sekundær mikro- eller nanoplast. Plasten kan slippes ut i luft, vann eller avsettes på land, og det vil være veier mellom disse mediene.

Klimaeffekter

Plastforbruk og -produksjon omfatter bruk av store mengder fossile brensler, hvilket har negative konsekvenser for miljøet og klimaendringene. Hvis produksjonen og forbruket av plast fortsetter å øke slik vi forventer, vil plastindustrien stå for 20 prosent av verdens oljeforbruk innen 2050, opp fra 7 prosent i dag.

Data fra EEAs klimagassregnskap viser at årlige utslipp knyttet til plastproduksjon i EU tilsvarer ca. 13,4 millioner tonn CO₂, eller rundt 20 prosent av utslippene fra kjemisk industri i EU.

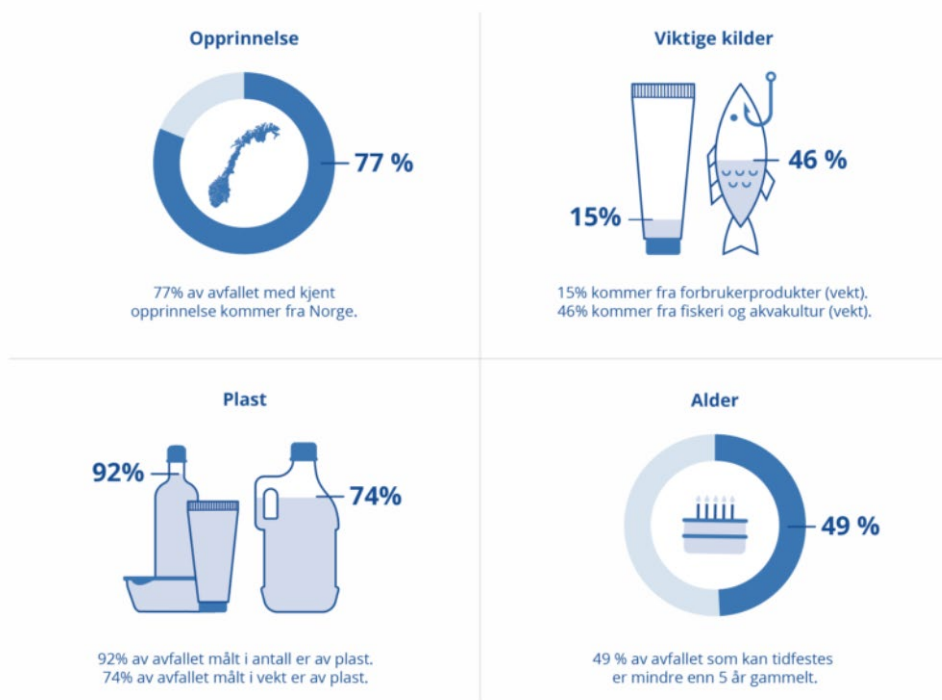
Figuren viser økning i oljeforbruk framover.

Marin forsøpling

Plastforurensning er en av tidens største miljøutfordringer både globalt og lokalt. Det viktigste er å begrense tilførselen av marin forsøpling. Plastavfall på avveier finnes i vassdragene, langs kysten i strandsonen, i sjøen og på sjøbunnen.

Den store mengden plast som brukes globalt kombinert med lav resirkuleringsgrad og tendensen til å forsøple plast som matemballasje gjør at plast har kommet ut i miljøet i store mengder.

Marin forsøpling i Norge: Avfall fra 50 norske strender

Tallene kommer fra prosjektet "A Deep Dive into our Plastic Ocean" som fikk tilskudd av Miljødirektoratet i 2018. 10 tonn avfall fra 50 norske strender er analysert.

Kilde: Mepex 2020 / miljøstatus.no

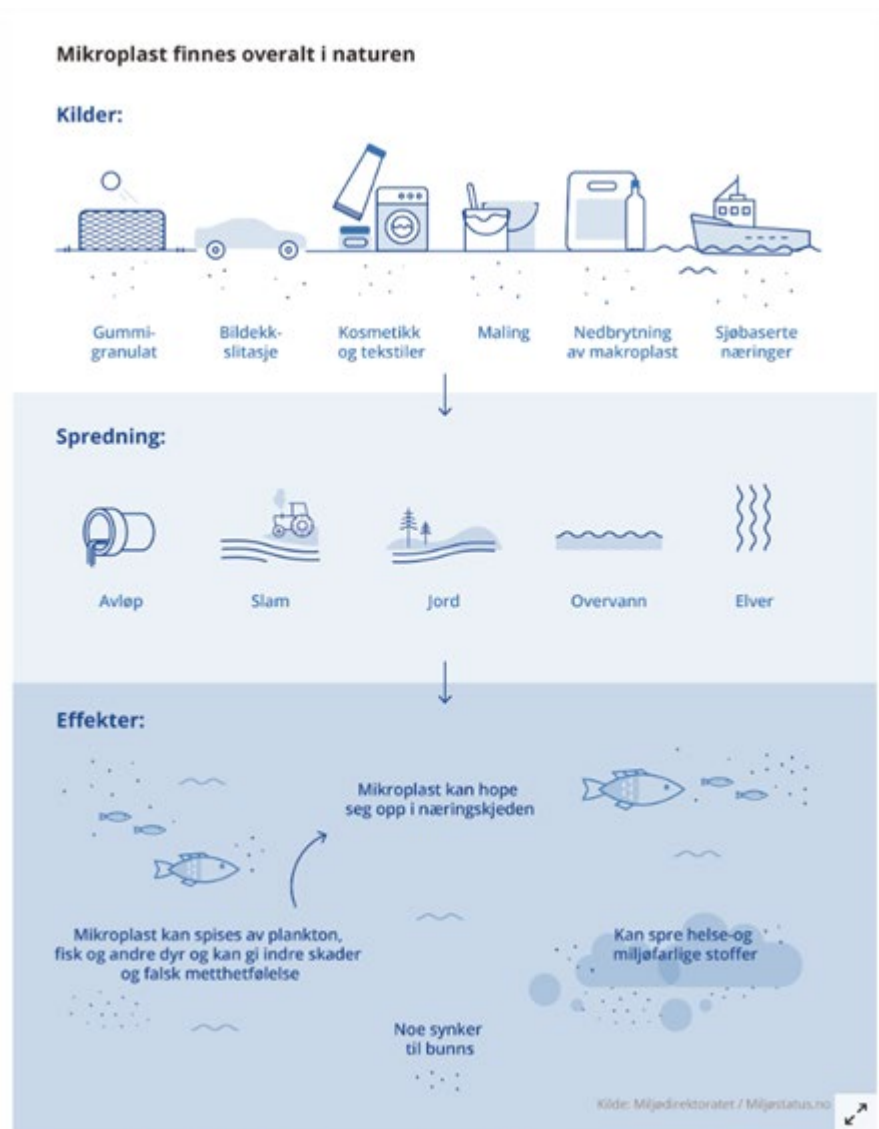
Figuren viser eksempel på klassifisering av avfall fra 50 norske strender. Opprinnelse ble identifisert for 10 prosent av produktene som ble ryddet på de utvalgte strendene, og 5 prosent av produktene lot seg aldersbestemme. | Kilde: Mepex 2020/Miljøstatus.no

Synlig forurensning er tydelig ubehagelig. Store ansamlinger skaper kostbare hindringer i vassdrag og forstyrrer kystaktiviteter og andre aktiviteter. Det er utbredt bevis på at plast forårsaker skade gjennom sammenfiltring og inntak i et bredt spekter av dyreliv. Effektene av dette bortsett fra individer er uklare, så populasjonsskalaeffekter er ukjente.

Mikroplast

Mikroplast er en samlebetegnelse for små plastfragmenter som er mindre enn 5 millimeter. Mikroplast kan være produsert industrielt til bruk iblant annet kosmetikk, eller den kan dannes ved at større plastbiter fragmenteres til stadig mindre biter på grunn av slitasje, UV-stråler, vær og vind.

Mikroplast vil ha forskjellig størrelse, form og kjemisk sammensetning. Dette avhenger av hvilke plasttyper og produkter plasten stammer fra – og hvordan de brytes ned og fragmenteres.

Figuren viser de viktigste kildene til mikroplast i havet i Norge, viktige spredningsveier og hva som skjer når mikroplasten havner i havet. | Kilde: Miljødirektoratet/Miljøstatus.no

Mikroplast i miljøet er en raskt økende trussel mot det ytre miljø.

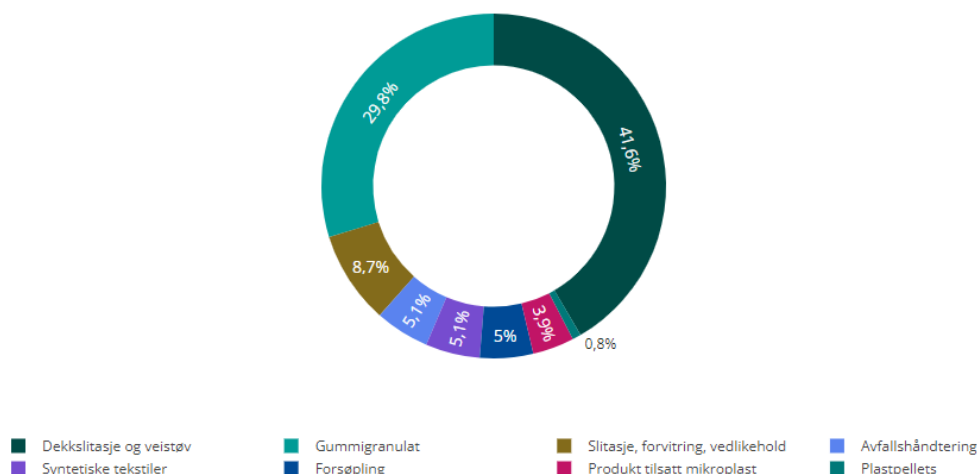
Det er særlig tre forhold ved mikroplast som gir grunn til bekymring:

- det er vanskelig eller umulig å bli kvitt den
- den kan skade organismer og dyr som lever i vann
- vi vet ikke nok om hvordan mikroplast kan påvirke menneske

I Norge er mikroplast også påvist både i ferskvann, jord og avløpsslam. Selv om vi fortsatt har begrensede data fra ferskvann og jord, sammenliknet med data fra hav, tyder målinger på at både ferskvann og jord er viktige mottakere og reservoar for mikroplast.

Analysen viser at utslipp av mikroplast, som dekkslitasje og veistøv, står for de største mengdene.

Anslag fra 2020 viser at det slippes ut omtrent 19 000 tonn mikroplast fra ulike prosesser på land i Norge hvert år. (Miljødirektoratet 2022)

Kilde : Mepex/Miljødirektoratet

Figuren viser mikroplastutslipp fra landbaserte kilder i Norge (2020).

Folkehelseperspektiv

Planen skal ivareta folkehelse og klima ved å utvikle et bærekraftig samfunn.

Et sosialt bærekraftig samfunn handler om samfunn preget av tillitt, trygghet, tilhørighet og mulighet for arbeid, utdanning og gode nærmiljø.

Kommunen har en sentral rolle i å fremme befolkningens helse og er gjennom folkehelseloven gitt et stort ansvar for folkehelsearbeidet. God helse, livskvalitet, mestring og velvære henger sammen. Vi skal legge til rette for god helse for alle og jobbe for en helsefremmende og meningsfylt arbeidssituasjon. Godt utemiljø er viktig for å kunne tilby våre innbyggere tilhørighet til nærmiljøet og kommunen.

Plastforsøpling kan ha større sosioøkonomiske konsekvenser. Det kan ha både konsekvenser for en rekke sektorer som er avhengig av et sunt og rent hav, som fiskeri og akvakultur. Forsøpling i havet kan utgjøre en skaderisiko for båter. Turistnæring blir negativ påvirket dersom natur og områder er preget av forsøpling. Større forekomster av avfall i miljøet virker negativt på psyken og livskvaliteten til mennesker.

Det meste av plast er trygt for menneskelig bruk, men utilstrekkelig avfallsbehandling kan forårsake helseeffekter. Disse kan oppstå ved blant annet å spise forurenset sjømat og eksponering for giftig røyk. I tillegg kommer umålbare effekter fra forsøpling som kan påvirke trivsel hos publikum.

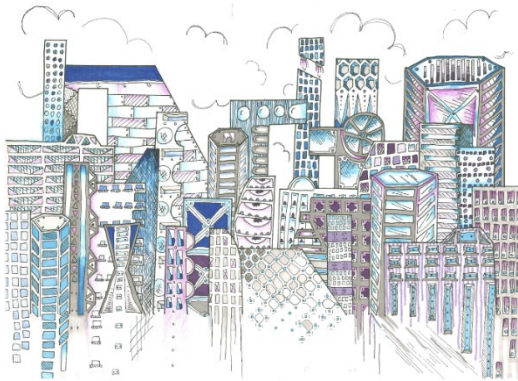
Anskaffelser

Anskaffelser er blant de aller viktigste områdene når det gjelder vårt arbeid med å redusere miljøbelastning fra egen virksomhet.

- I alle anskaffelser skal det benyttes krav eller kriterier som bidrar til at miljøbelastningen reduseres. Der det er relevant skal miljøkrav prioriteres. Der markedet ikke er modent skal det ikke stilles ekskluderende krav, men gode løsninger for klima- og miljø vektlegges i evalueringen av beste anbud.
- Åpne spesifikasjoner skal brukes i størst mulig grad for å stimulere til konkurranse og innovasjon blant leverandørene.
- Man skal i alle anskaffelser vurdere gjenbruk, enten ved gjenbruk av eget brukt utstyr eller kjøp av brukt utstyr. Møbler trekkes frem som et område hvor dette bør ha særlig fokus.
- Dersom en miljøvennlig investering er vesentlig dyrere enn en mindre miljøvennlig investering skal man ved søknad om budsjettmidler fremlegge budsjett for begge løsninger slik at dette kan besluttet av bystyret.
- Ved kjøp av nye kjøretøy skal disse være fossilfrie, dersom det ikke er til vesentlig ulempe.

Delmål og tiltak

Den smarte byen

HOVEDMÅL

Vi har klima- og miljøperspektiv i alt vi gjør, og er pådriver for en samfunnsutvikling mot et lavutslippssamfunn.

Delmål

Utarbeide plan for avfallshåndtering med bedre oppfølging av gatekjøkken, salgsboder og annet.

Tiltak

- Ved søknad om tillatelse til etablering av gatekjøkken, salgsboder osv. skal det stilles krav om plan for avfallshåndtering:
 - velfungerende kildesortering
 - krav til kontinuerlig opprydding
 - minst mulig bruk av engangsplastprodukter
 - krav om å vurdere bruk av mer miljøvennlige produkter laget av papp eller mais (engangsbestikk, tallerkener, emballasje osv.)
- Mobilisere butikker som selger tobakk om å selge lommeaskebegre for å redusere kasting av sneiper og snuspakker, eventuelt ha informasjonskampanjer, samarbeid med utesteder og/eller tiltak rettet mot kommunalt ansatte.

Delmål

I tettbygde områder skal alle som hovedregel være tilknyttet offentlig avløpsnett.

Tiltak

- Eksisterende boliger som ligger nær offentlig eller privat avløpsledning pålegges tilknytting, jfr. plan - og bygningsloven samt forurensningsloven.
- Alle direkteutslipp, kommunale som private, skal overføres til fellesanlegg. Der dette ikke er mulig skal det etableres renseløsninger i tilknytning til utslippet.

Delmål

Bedre sortering av avfall i kommunale bygg og prosjekter.

Tiltak

- Strategi fra ledelsen om bedre kildesortering:
 - bedre, flere og større sorteringssystem for papir, plast, matavfall og restavfall i alle etasjer på Rådhuset og Servicetorget samt i andre kommunale virksomheter
 - forbud mot bruk av engangsplast (plastkopper, plastbestikk m.m.)
- Kommunen skal stille strengere krav til avfallshåndtering i byggeprosjekter.
- Stille krav i kontrakter for å sikre at plastavfall fra byggeplasser ikke kommer på avveie.

- Det skal vurderes om det er behov for endringer i rutine for hvordan avfall håndteres ved festivaler/arrangementer.

Delmål

Merking av plastfrie varer i e-handel.

Tiltak

- I tjenesten «e-handel» etableres det et symbol som anbefaler produkter som ikke inneholder plast, slik at brukere enkelt kan finne plastfrie alternativer.

Delmål

Øke bevisstheten, i kommunale virksomheter, om forurensing gjennom for eksempel gummigranulat og andre uheldige plastmaterialer.

Tiltak

- Redusere bruken av gummigranulater i kunstgressbaner.
- Etablere miljøvennlige kunstgressbaner uten gummigranulater.
- Etablere rutiner for opprydding av gummigranulat rundt fotballbaner.
- Etablere rist i portsluse til baneområde for å fange opp gummigranulat.

Delmål

I utgangspunktet skal det unngås at plast og plastpartikler havner inn i offentlige og private avløpsanlegg.

Tiltak

- Aktuelle tiltak på avløp skal behandles i en egen temaplan / hovedplan avløp og vannmiljø.

Delmål

Funksjonelle og nok kommunale søppeldunker.

Tiltak

- Prøveprosjekt med søppeldunker med kildesortering i bygatene.
- Kommunen må få bedre oversikt over alle aktørene som har søppeldunker til gaterenovasjon satt ut i byen.
- Stille krav til utforming som f.eks. lukket søppelspann/system.
- Sette ut flere avfallskurver i byen og eventuelt øke tømmefrekvens.

Delmål

Håndtering av forsøplingssaker.

Tiltak

- Kommunen v/forurensningsmyndigheten gir pålegg om opprydding i forsøplingssaker etter forurensningsloven.
- Vedtak om tvangsmulkt ved manglende oppfølging av pålegg vil bli vurdert.
- I alvorlige tilfeller vil politianmeldelse bli vurdert. Det er ofte en utfordring med at eier av søppel er ukjent.
- Gjennomføre rydde- og bevisstgjøringskampanjer alene eller i samarbeid med organisasjoner og frivillige.

Delmål

Kunnskap om veivedlikehold på vintertid.

Tiltak

- Leverer alle oppfeide masser og oppsug fra sandfang til godkjente deponier.
- Utbedre dagens deponiløsninger for snø, for å hindre spredning av mikroplast ved vintervedlikehold. Vurdere snødeponi for områder i Kristiansund.

HOVEDMÅL

Vi har bevart våre marine ressurser og bruker havet på en måte som fremmer våre naturgitte forutsetninger og utvikling.

Delmål

Avfallsplan for kommunale havner og småbåthavner utarbeides.

Tiltak

- Sikre tilstrekkelige mottaksordninger for avfall og lasterester fra skip og småbåter ved alle havner (jf. Forurensnings forskriften kapittel 20).
- Oppfordring til bruk av plastfrie malingsprodukter.

Delmål

Kunnskapsøking om marin forøpling.

Holdningsskapende arbeid; påvirke til mindre bruk av ulike plastprodukter.

Tiltak

- Etablere faste kontaktpersoner/forum.
- Delta i nettverk med byer som vil bli plastsarte.
- Lage informasjonsmateriell til alle husstander. Innehold:
 - informasjon om hva som skal i toalettet - "Do-vett"
 - oppfordring til bruk av handlenett
 - oppfordring til å unngå engangspast (EU innfører forbud fra 2021)
 - bruk svanemerkede produkter - disse er frie for mikroplast
 - unngå produkter med mikroplast - tannkrem, såpe etc.
 - oppfordre til kjøp av produkter som varer
 - oppfordre til økt gjenbruk og gjenvinning av tekstiler! - alle tekstiler kan gjenvinnes (Fretex tar imot alle typer tekstiler)
 - oppfordring til bruk av plastfrie malingsprodukter
- Kartlegge mikroplast i avløpsvann.
- Kartlegge dekkslitasje og avrenning fra veier i regionen. Montere sandfangersluker på kommunale veier.

Handlingsdel

Økonomiske konsekvenser av tiltaksforslag

Økonomiske konsekvenser av planen er i form av deltakelse på forum og konferanser. Andre kostnader skal vurderes i løpet av planperioden.

Tiltaksforslag i prioritert rekkefølge

Hovedutvalg miljø, samferdsel og tekniske tjenester vil prioritere tiltak gjennom planperioden.

Kilder og kunnskapsgrunnlag

Noregs plaststrategi - regjeringen 10.08.2021.

Hovedplan for avløp og vannmiljø 2012 -2021 Kristiansund Kommune (vedtatt 19.06.2012).